

FULL INFORMATIU

SOCIETAT CATALANA D'EGIPTOLOGIA

Afluent del Nilus - Número 5 / 1997

NOTÍCIES D'EGIPTE

Guiza

La piràmide de Micerí ha estat tancada al públic per restauració. El treball de conservació el porta a terme un equip d'experts del Consell Suprem d'Antiguitats egípcies (SCA). El principal problema és la gran quantitat d'humitat acumulada al seu interior com a conseqüència de la gran aflluència de turistes. El SCA, continuant amb les tasques d'adequació de tota la planura de Guiza, també ha netejat la part oest de l'exterior de la tomba de Micerí, començant els treballs, que preveu acabar aquesta tardor, en la zona situada entre Micerí i les tres piràmides subsidiàries de les reines.

Luxor

S'ha inaugurat oficialment un nou museu a Luxor situat a la part baixa de la Corniche, davant de l'hotel Mercure (antic Etap), que està dedicat a la momificació a través de les diferents èpoques. En el *Mummification Museum*, s'hi exposen nombrosos gràfics que expliquen el procés de momificació i varis dels materials emprats com: resines, natró, etc. També s'hi mostra la mòmia, trobada a l'amagatall de Deir el-Bahari, del gran sacerdot d'Amon i general de l'exèrcit, Masaharta, de la dinastia XXI, així com diferents objectes procedents de tombes tebanes i vàries mòmies d'animals.

Luxor

Ha finalitzat el treball de restauració i conservació de les columnes del costat est del pati d'Amenofis III al Temple de Luxor. A l'estiu de l'any 1994 va començar un pla per desmuntar les 22 columnes i els seus arquitrans corresponents del pati d'Amenofis III, que estaven afectades per l'humiditat de

les aigües subterrànies. Cadasuna de les columnes està composta per onze blocs, incloent-hi les bases, algunes de les quals han estat reemplaçades amb pedra de la mateixa qualitat, procedent de la pedrera de Guebel es-Silsila. En cinc dels blocs dels fonaments, que s'enfonsen més de 3 m sota el nivell del terra i que també han estat restaurats, s'hi han trobat inscripcions hieràtiques fetes pels picapedrers.

Vall dels Reis

Ali Hassan, secretari general del Consell Suprem d'Antiguitats egípcies (SCA) ha anunciat el tancament per temps indefinit de la tomba número 5 de la Vall dels Reis (KV5) per fer un estudi, per part d'un equip de geòlegs i enginyers egipcis, de les repercussions que produeixen les excavacions i les extraccions de runa de l'interior de les tombes i que afecten de manera preocupant a les tombes veïnes i probablement a tot l'entorn de la Vall.

Interior de la tomba KV 5 que, segons sembla, estava prevista pels fills de Ramesses II.

La tomba KV5 (*Kings' Valley 5*) està situada a l'entrada de la Vall. És una tomba familiar d'època de Ramesses II que acull els fills d'aquest rei. S'han descobert més de 180 cambres. Aquesta tomba abans que s'iniciessin els treballs d'excavació es trobava quasi plena de runa procedent de les inundacions i de

les aigües residuals de la antiga Rest House que hi havia a pocs metres de la tomba. L'arqueòleg anglès John Romer va alertar a l'any 1991, en una ponència presentada en el Congrés Internacional d'Egiptologia de Torí, del perill que corrien les tombes de la Vall dels Reis com a conseqüència de tres factors principals: les inundacions, l'acció dels arqueòlegs i el turisme. Les seves opinions, molt controvertides, han estat reflectides en un llibre i en un documental per a la televisió, on s'exposen tots aquests temors. (John y Elizabeth Romer, *La violación de Tutankamón*, Barcelona 1994).

Museu de Montserrat

El Museu de Montserrat organitzarà les *Primeres Jornades d'història antiga: Egipte*, que tindran lloc, disabte 11 d'octubre d'enguany en el mateix museu. Està previst, per facilitar-hi l'accés, un servei especial d'autocars de línia, coincidint amb l'horari de les jornades.

El programa és el següent:

- 10.00 h *Egipte en el pensament del P. Bonaventura Ubach*, pel P. Guiu Camps.
- 11.00 h *La recerca catalana i l'antic Egipte des d'Ali Bei fins a Oxirrinc*, pel Sr. Josep Padró i Parcerisa.
- 12.30 h Visita a la secció d'Egipte del Museu de Montserrat, comentada pel Sr. Salvador Costa i Llerda.
- 16.00 h *Les divinitats en el cicle còsmic* pel Sr. Lucas Baqué i Manzano.
- 17.00 h *El rei com a garant de maat*, pel Sr. Salvador Costa i Llerda.
- 18.00 h Cloenda.

La matrícula per a tots aquests actes incloent-hi la visita al museu, és de 6.500 PTA i 3.500 PTA. pels estudiants. S'entregarà un diploma acreditatiu a tots els assistents. Per informació i reserves: Tel. (93) 835 02 01 - Fax (93) 835 06 59.

FULL INFORMATIU

Coordinació: Maite Mascort i Jaume Vivó

Disseny i Maquetació: Jaume Vivó

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

Dos representaciones de Amenhotep III en el Doble Pabellón de la Fiesta Sed

Uno de los puntos culminantes de la fiesta Sed, era cuando el soberano, con sus fuerzas vitales renovadas, era coronado nuevamente como rey de las Dos Tierras en un doble pabellón. En él se representaba al faraón como rey del Bajo Egipto –tocado con la corona roja– y como rey del Alto Egipto –tocado con la corona blanca-. El doble pabellón de la fiesta Sed – 7 signo O23 de Gardiner¹– era el jeroglífico utilizado por los antiguos egipcios para representar esquemáticamente toda la fiesta².

Amenhotep III –faraón de la XVIII dinastía–, que reinó 38 años y celebró tres jubileos³, nos ha dejado dos modelos iconográficos distintos de representar este destacado momento del jubileo real.

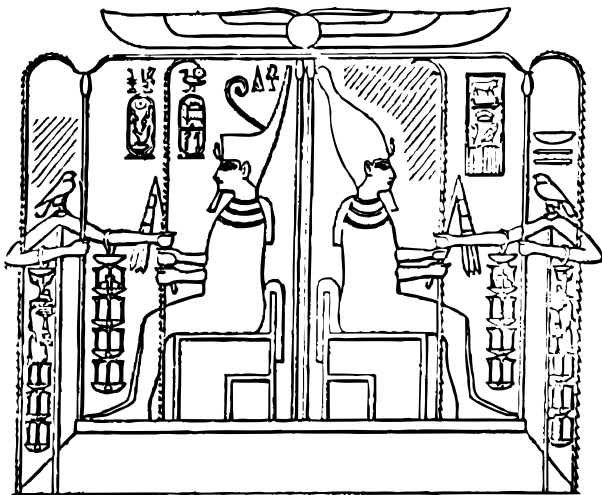

Figura 1.

1) El primer ejemplo se encuentra en el muro Este de la habitación XIII del templo de Luxor (fig. 1).

Bajo el disco solar alado está representado Amenhotep III en el doble pabellón de la fiesta Sed⁴.

En el lado izquierdo (Norte), Amenhotep III lleva la corona roja del Bajo Egipto y en el lado derecho (Sur) la corona blanca del Alto Egipto. Viste la túnica corta característica de la fiesta Sed. Sostiene el cetro *nh3h3* (U) y la “palma de los años”⁵ que le ofrecen los

estandartes del Alto Egipto y del Bajo Egipto, en ambos casos representados por el dios halcón Horus⁶.

En el lado izquierdo, delante del rey aparecen los nombres del monarca: “Rey del Alto y Bajo Egipto Nebmaatre hijo de Re Amenhotep Soberano de Tebas, dotado de vida”.

En el lado derecho, el nombre de Horus le designa como: “Toro fuerte que aparece en verdad”.

2) El segundo ejemplo se encuentra sobre una pequeña placa de cornalina, esculpida con gran lujo de detalle. Es de superficie convexa y muy probablemente formaba parte de un brazalete de Amenhotep III⁷.

Fue adquirida, junto a otras dos placas, por H. Carter en 1912 (fig. 2). En una carta fechada el 21 de Octubre del mismo año, Carter comunica a George Herbert, quinto conde de Carnarvon, la adquisición de estas tres piezas:⁸

“Mi querido Lord Carnarvon.

Desde mi telegrama de esta mañana debe estar Ud. ansioso por recibir noticias. Bien creo estar seguro si le digo que tengo para Ud. tres piezas

únicas, una de las cuales es realmente soberbia. Se trata de dos camafeos de cornalina y uno de ágata de Amenhotep III. Diría sin duda que proceden de su tumba en el segundo Valle de los Reyes (la cual como Ud. sabe nunca fue debidamente despejada ni dentro ni fuera) y de la cual debe haber sido una magnífica pieza de joyería ...”.

Dichas piezas fueron donadas al Metropolitan Museum of Art de Nueva York por Edward S. Harkness en 1926, donde actualmente se exponen.

Bajo el disco solar alado está repre-

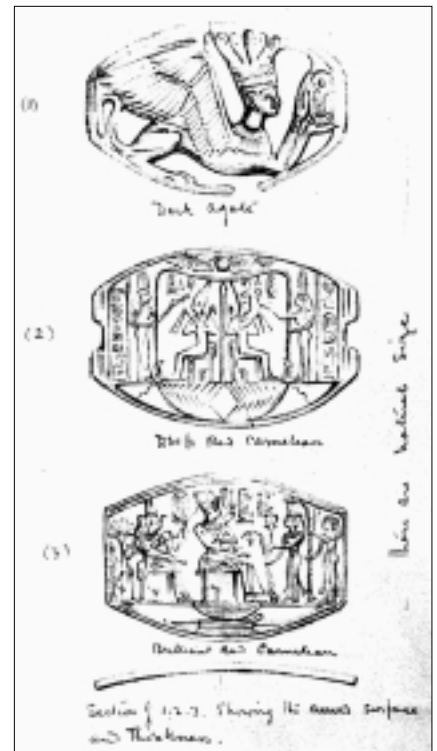

Figura 2.

sentado Amenhotep III en el doble pabellón de la fiesta Sed; a cada lado del doble pabellón se encuentra la reina Tiy, de pie, frente al rey (fig. 3).

En el lado izquierdo, Amenhotep III lleva la corona blanca del Alto Egipto y en el lado derecho la corona roja del Bajo Egipto. Tiene los brazos plegados sobre el pecho y con ambas manos sujeta lo cetros característicos de la realeza: el *hk3* (ll) y el *nh3h3* (U). Viste un largo manto estrecho que se detiene a la altura de los tobillos, variante más largo de la túnica que lleva el soberano en la fiesta Sed. Delante del rey, en el lado izquierdo, un pequeño cartucho le designa “Nebmaatre, dotado de vida”.

La reina se encuentra de pie frente al faraón. Su figura está acentuada por las plumas que coronan su cabeza.

En el lado izquierdo, Tiy lleva el signo de la vida *nh* (j) hacia la nariz de su esposo. Con la mano derecha sostiene una “palma de los años”. Sólo en este lado aparece el nombre de la reina (en parte ilegible) frente a la soberana: “Tiy, ¡que ella viva!”.

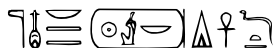

En el lado derecho, la reina presenta con la mano derecha el cartucho:

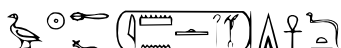
“Nebmaatre, dotado de vida” al rey; con la mano izquierda sujeta una “palma de los años”.

La escena está encuadrada por dos columnas de jeroglíficos. A la izquierda: “El buen dios, Señor de las Dos Tierras, Nebmaatre, dotado de vida eternamente”.

A la derecha: “Hijo de Re, de su cuerpo, Amenhotep, Soberano de Tebas, dotado de vida eternamente”.

El conjunto reposa sobre el jeroglífico M (signo W3 de Gardiner⁹) significando “fiesta” (*hb*). Este signo representa un recipiente de alabastro en forma de cuenco que se utilizaba para las purificaciones. En el centro del jeroglífico hay un rombo que representa de forma esquemática las abigarradas aguas del alabastro, piedra en la cual estaba realizado. Cuando el doble pabellón de la fiesta Sed se encuentra escrito directamente encima del jeroglífico *hb* toma el significado de fiesta Sed (*hb-sd*).

En ambas escenas, Amenhotep III recibe el signo de los “años” como promesa de que el faraón tenga un largo y próspero reinado como rey del Alto y Bajo Egipto; sin embargo, en la primera escena –la del templo Luxor– Amenhotep III recibe la “palma de los años” de manos del dios halcón Horus. En la segunda escena –en la placa de cornalina– la reina Tiy se la representa como la perfecta esposa y reina que asume el papel de divinidad y promete a su esposo una larga vida.

En una escena del pequeño cofre de oro de Tutankhamón, procedente de su tumba en el Valle de los Reyes (KV 62), encontramos a la esposa del faraón, Anjesenamón, asumiendo igualmente el papel de divinidad (fig. 4)¹⁰.

Tutankhamón se encuentra sentado y tocado con la corona roja del Bajo Egipto. Tiene la mano derecha puesta sobre el pecho y con ella sujeta los cetros de la realeza: el *hꜥꜥ* (ll) y el *nhꜥꜥ* (U), el brazo izquierdo está levantado,

con la palma de la mano abierta y colocada hacia su esposa.

Anjesenamón está representada de pie. En cada mano lleva una palma de los años, de la que cuelgan grupos de jeroglíficos en los que se lee “fiestas Sed” y “toda vida y poder”. Así, de esta escena podemos hacer la siguiente lectura: Anjesenamón presenta “cientos de miles de años de vida y poder con muchas fiestas Sed” a su esposo, el rey Tutankhamón.

K. Bosse-Griffiths ha sugerido que existe una cierta conexión entre esta

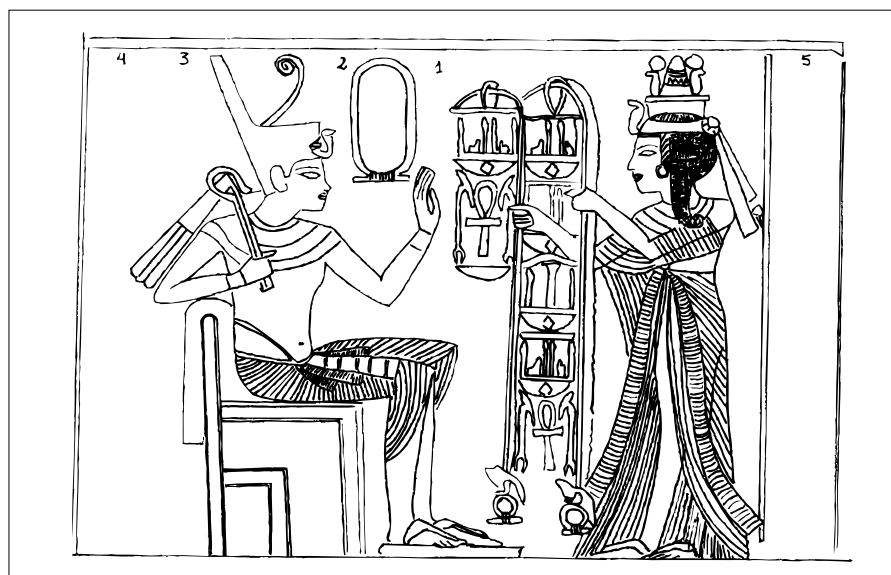

Figura 3.

escena y la coronación de Tutankhamón, mientras que para M. Eaton-Krauss y E. Graefe la misma hace referencia a la fiesta Sed de Tutankhamón para su celebración en el más allá.

SALVADOR COSTA LLERDA
Soci núm. 115

Figura 4.

1 A.H. Gardiner, *Egyptian Grammar*, Oxford 31979, p. 495.

2 *hb-sd* = heb-sed = fiesta Sed.

3 La primera en el año trigésimo de su entronización; la segunda en el año 34, y por último, la tercera en el año 36/37.

4 A. Gayet, *Le Temple de Louxor, MMAF 15*, Paris 1894, pp. 111-113, láms. LXXI-LXXII, figs. 199-203.

5 Rama de palmera datilera sin hojas y muescas, utilizada por los antiguos egipcios como medida de tiempo, “año” (*rnpt*) y “tiempo” o “estación” (*tr*).

6 Habitualmente en este tipo de escenas el rey recibe la “palma de los años” de los estandartes del Alto Egipto, representado por el dios halcón Horus, y del Bajo Egipto, representado por el animal de Set.

7 C. Aldred; *Jewels of the Pharaohs*, Londres 1971, fig. 87-89; A.H. Gardiner,

“Three Engraved Plaques in the Collection of the Earl of Carnarvon”, *JEA* 3 (1916), pp. 73-75; W.C.

Hayes, “Minor Art and Family History in the Reign of Amenhotep III”, *BMMA* n.s. 6 n° 10

(junio 1948), pp. 272-279; W.C. Hayes, *The Scepter of Egypt*, vol. II:

The Hyksos Period and the New Kingdom (1675-1080), Nueva York 1990, pp. 242-243, fig. 243; A. Koz-

loff, B.M. Bryan, L.M. Berman, E. Delange, *Aménophis III le Pharaon-Soleil*, Paris 1993,

pp. 377-379; A. Wilkinson, *Ancient Egyptian Jewellery*, Londres 1971, fig. XXVIII.

8 N. Reeves and J.H. Taylor, *Howard Carter before Tutankhamun*, Londres 1992, p. 118.

9 A.H. Gardiner, *Egyptian Grammar*, Oxford 31979, p. 527.

10 K. Bosse-Griffiths, “The Great Enchantress in the Little Golden Shrine Tut’ankhamun”, *JEA* 59 (1973), p. 105, lám. XXXVI; M. Eaton-Krauss and E. Graefe, *The Small Golden Shrine from the Tomb of Tutankhamun*, Oxford 1985, pp. 22-23, láms. XII, XIX, XXIIA, XXVIII (DR2); N. Reeves, *The Complete Tutankhamun*, Londres 1990, pp. 140-141.

HEMEROTECA

MAIG - AGOST 1997

Nouvel Observateur, *Hors serie no. 30*, juny 1997. "SPÉCIAL EGYPTÉ SAGESSE ET MYSTÈRES DE L'ÉGYPTÉ". Com ja han fet altres publicacions, aquest setmanari s'adelanta a les celebracions que tindran lloc durant l'any 1998 per celebrar el bicentenari de l'expedició de Napoleó a Egipte. Més de quaranta articles aborden des de tots els angles possibles la història i la cultura egípcia des de l'antiguitat fins als nostres dies.

El País, 18/maig/1997. "MAGNICIDIO EN TEBAS: UN RADIOLOGO Y UN DETECTIVE DE SCOTLAND YARD REABREN EL CASO DE LA MISTERIOSA MUERTE DE TUTANKHAMON". En to irònic es comenta un article aparegut a la revista britànica MAG (Museums and Galleries) en què aquests nous Holmes i Watson expliquen les seves teories i culpen del magnicidi als successors del faraó Ay i Horemheb.

El Temps Universitari, (separata de la revista *El Temps*), juny, 1997. "RESCATAR EL PASSAT". Breu història de la ciutat d'Oxirinc i de la missió arqueològica conjunta de la Universitat de Barcelona i l'Organització Egípcia d'Antiguitats iniciada el 1992.

El Temps, 7/juliol/97: "MÒMIES: VESTIDES PER A REVIURE". La controvèrsia sobre el futur de la mòmia de Lenin és una bona excusa per repassar la cultura de la momificació al llarg de la història. Es dedica gran part de l'article a explicar el mestratge dels antics egipcis en aquesta tècnica i a comentar el llibre *Momias de Egipto* (Edhasa) del nord-americà Bob Brier.

El Temps, 28/juliol/97: "UN ESTIU AMB EL DÉUS: EGIPTÉ". El periodista Agustí Pons entrevista el professor d'Història Antiga de la UB i president de la Societat Catalana d'Egiptologia Dr. Josep Padró, que comenta diversos aspectes de la religió dels antics egipcis i de les seves influències en la nostra cultura.

IMMA PANYELLA
Sòcia num 277

CIRCULAR 6 (setembre 97)

1. Quota de soci:

A primers d'octubre es passarà al cobrament la quota corresponent al segon semestre de 1997, tot i que tal com es va anunciar en l'anterior Circular, per als anys següents, els cobraments semestrals es faran als mesos de gener i juliol.

2. Avançament de la programació:**Inauguració del Curs.**

L'acte d'inauguració del curs 1997-98 es farà el dilluns dia **6 d'octubre** a les 19:45 h. en els locals del carrer d'Aragó, 305. Amb aquest motiu, el Dr. Josep Montserrat i Torrents pronunciarà una conferència sobre el tema: *Els orígens de la Església Copta*.

Assemblees Generals.

Aquests dies s'estan enviant les convocatòries per a les Assemblees Generals Extraordinària i Ordinària a celebrar el dimarts dia **7 d'octubre** per debatre els temes generals i efectuar la corresponent renovació de càrrecs de la Junta Directiva.

Jornades de vídeo egíptològic.

Com en anys anteriors, i per a cobrir els dimarts entre el començament del curs i el començament dels nostres cursos de Jeroglífics i de Civilització Egípcia, a partir del dimarts **14 d'octubre** es passaran vídeos en relació amb l'egiptologia.

Cursos de Llengua Egípcia.

Es continuarà amb els cursos de Jeroglífics que es donen per tercer any consecutiu. Enguany es farà el 2n i el 3r curs, però no hi ha primer curs. Començaran el dilluns **24 de novembre** a les 20 hores.

Cursos sobre Civilització Egípcia.

També seguiran els cursos sobre Civilització Egípcia, que aquest curs 97-98 comprendrà el curs D que abasta la *Baixa Època* i els cursos C dels que ja es pot avançar que versaran sobre els següents temes: C1.- *Oxirinc*, C2.- *Matemàtiques* i C3.- *Relacions d'Egipte amb el Mar Egeu*. El dimarts **25 de novembre** a les 20 hores es començarà amb el curs C1.

Taula rodona sobre Oxirinc.

El Dr. Padró ens comunica que el dimecres **3 de desembre**, a la Universitat de Barcelona, es farà una Taula Rodona sobre Oxirinc, que durarà tot el dia.

Exposicions.

Tebeos de l'antic Egipte: S'està preparant una exposició de còmics relatius a temes d'Egipte.

Tan prompte estiguin disponibles, de tots aquests temes s'enviarà el corresponent programa detallat.

LLIBRERIA MIZAR
LLIBRES D'EGIPTOLOGIA

Soliciteu catàlegs a:
Còrsega 203-205 (cantonada Casanova)
08036 Barcelona

Tel/Fax (93) 439 30 29

10%
de descompte pels
membres de la
Societat Catalana
d'Egiptologia